

نوحه سرايى و عزادارى

(پرموشى از ديدگاه قرآن و نهج البلاغه)

به قلم

يعقوب علي رضايى جاهد

سرشناسه	: علیرضایی جاهد، یعقوب، ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآور	: نوحه سرایی و عزاداری : پژوهشی از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه/ به قلم یعقوب علیرضایی جاهد.
مشخصات نشر	: تهران: منشور سمیر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۷۰-۱۸-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: حسینی علی (ع)، امام سوم، ۴ - ۶۱ق -- سوگواریها -- فلسفه
موضوع	: Hosayn ibn Ali, Imam III, 625 - 680 -- Laments -- Philosophy
موضوع	: شعائر و مراسم مذهبی -- جنبه های قرآنی
موضوع	: Rites and ceremonies -- Quranic teaching
موضوع	: واقعه کربلا، ۶۱ق -- فلسفه -- جنبه های قرآنی
موضوع	: Philosophy -- Quranic teaching -- 680 -- Battle of, Karbala, Iraq
موضوع	: سوگواری های اسلامی - احادیث
موضوع	: Hadiths Islamic mourning customs
رده یسنک	: ۱۳۹۵ / ۴۸۵۹ / ۲۶۰ / BP۳
رده ی کد	: ۳۹۷/۷۲
سرنوشت کتاب	: ۴۳۱۳۶۱۶

منشورات مشور سمیر

نوحه سرایی و عزاداری

(پژوهشی از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه)

به قلم: یعقوب علیرضایی جاهد

ویراستار: فاطمه زمانی قورتانی

ناشر: منشور سمیر

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۹۵

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۷۰-۱۸-۵

حق چاپ: ۱۳۹۵، منشورات مشور سمیر www.manshoorsamir.ir تماس: ۰۲۶۱۷۷۷۱۱۲-۶۶۹۴۶۶۵۶

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	پیشگفتار
۱۷	فصل اول
۱۷	مراجع و پیشینه‌ها
۱۹	۱-۱: منابع آیینی
۲۶	۱-۲: سطوح بهره‌مندی از قرآن
۳۰	۱-۳: حوزه‌های ترمیمه
۳۲	۱-۴: نیروهای احساسی انسانی
۳۴	۱-۵: سوگواری در ایران باستان
۳۹	۱-۶: نوحه و نوحه‌سرایی در دوران جاهلیت در میان اعراب
۴۶	۱-۷: دوران گذار و فصل مشترک دو فرهنگ
۴۹	فصل دوم
۴۹	بستر زمان و نقش
۴۹	عوامل و نیروها
۵۱	۲-۱: نقش حکومت‌ها در شکل‌گیری یک فرهنگ آیینی
۵۵	۲-۲: نقش اولیه مکتب در برابر یک فرهنگ قومی
۵۸	۲-۳: آفات نگرش محدود

۶۰	۲-۴: تغییر در مفاهیم و معانی
۶۲	۲-۵: اولویت‌های دگرگونی
۶۵	۲-۶: سبک رویارویی قرآن با ادبیات و فرهنگ حاکم بر دوران جاهلیت
۷۱	فصل سوم
۷۱	اندیشه‌های دینی
۷۱	چالش‌های دنیوی
۷۳	۳-۱: نگاه حنبلی غیرمکتبی به دنیا
۷۵	۳-۲: توانایی تفکر
۷۹	۳-۳: مخاطب کلام نیاز
۸۱	۳-۴: ضرورت نجات از پس روی
۸۵	۳-۵: پروسه بازسازی افکار و اعمال
۹۰	۳-۶: توصیفی از شخصیت‌های قرآنی
۹۲	۳-۷: دنیا، بستر آزمایش‌های الهی
۹۹	فصل چهارم
۹۹	پشتوانه‌های پایدار
۱۰۱	۴-۱: صبر و مقامات آن در قرآن
۱۰۴	۴-۲: علت وجودی صبر صابران
۱۰۸	۴-۳: نگاهی به کلام معصومین
۱۱۰	۴-۴: حصول مقامات قرآنی
۱۱۴	۴-۵: نماز، ستون پایداری
۱۲۱	فصل پنجم
۱۲۱	اصل و اساس موضوع

۱۲۳	۵-۱: یک حکم و نمونه‌ای از یک اصلاح
۱۲۶	۵-۲: اسناد و نمونه‌های تاریخی
۱۲۹	۵-۳: ترکیب مبانی رفتاری انسان‌ها
۱۳۱	۵-۴: نمونه‌ای از قصص انبیا در قرآن
۱۴۱	۵-۵: غالیان و سودجویان تاریخ‌ساز
۱۴۵	فصل ششم
۱۴۵	اصلاحات ساختاری
۱۴۷	۶-۱: ذکر جایگزین اصلاحی قرآن
۱۵۲	۶-۲: قیاسی بین مصیبت زندگی و ذکر آن
۱۵۴	۶-۳: الگوهای اصلاحی
۱۵۹	۶-۴: اصلاح یک معیار غرض
۱۶۷	فصل هفتم
۱۶۷	انگیزه‌ها
۱۶۹	۷-۱: عدالت‌گرایی، بستر اصلی نهضت
۱۷۱	۷-۲: امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن و نهج‌البلاغه
۱۷۵	فصل هشتم
۱۷۵	معانی و مبانی
۱۷۷	۸-۱: مفهوم ذکر مصایب
۱۸۰	۸-۲: عزا چیست؟
۱۸۶	۸-۳: عزا چیست؟
۱۸۹	۸-۴: ذاکر کیست؟

۱۹۱	فصل نهم
۱۹۱	بازگشت فراگیر (آسیب شناسی)
۱۹۳	۹-۱: ضرورت دگرگونی های عملی
۱۹۵	۹-۲: دوری از غلو در ابعاد دینداری
۲۰۱	۹-۳: نفی نفع طلبی ها
۲۰۵	۹-۴: اصلاح نمادها و شعائر
۲۱۰	۹-۵: فرصت ها و عرصه های مورد نیاز
۲۱۷	۹-۶: توسل و جبری (دوست شناسی و دشمن شناسی)
۲۱۹	۹-۷: ضرورت معرفت برادرها
۲۲۱	۹-۸: شروط رهایی از اقامت
۲۲۶	۹-۹: نگاهی به تاریخ صدر اسلام
۲۳۳	فصل دهم
۲۳۳	نیازهای اصیل
۲۳۵	۱۰-۱: نواقص و کمبودهای حقیقی و آثار آن
۲۳۸	۱۰-۲: حقیقت، فراتر از مصلحت
۲۴۵	۱۰-۳: پتانسیل ها و نیازها
۲۵۱	۱۰-۴: و امروز،
۲۵۱	پایان سخن
۲۵۵	منابع و مآخذ
۲۵۷	فهرست آیات
۲۶۱	فهرست اعلام

مقدمه

یکی از اهداف بعثت انبیای الهی عموماً و نبی اکرم اسلام خصوصاً، فرمان به انجام کارهای پسندیده و برداشتن مردم از کارهای ناپسند، معرفت بخشی به حلال و حرام الهی و بازداشتن قیدوبندهای زنجیرهایی است که بر دوش و گردن انسان‌ها سنگینی می‌کند و زنجیرهایی همچون جهل و نادانی، بت پرستی، خرافه گرایی، قومیت گرایی، فاصله‌ی طبقاتی، اشرافی گرایی، شخصیت زدگی، انسانموری و جایگزینی انسان بجای خداوند و غیره است. پیامبر اعظم - صلی الله علیه و آله و سلم - در طول بیست و سه سال چه در ایام اختناق و خفگان مکه و چه در روزگاران مدینه، در سیره رفتاری و عملی سعی در ساماندهی شکاف‌های اجتماعی کرد و مردم را از این زنجیرها و پیود رها نمود و آنان را از انواع بدعت‌ها و خرافات و سنت‌ها و آداب و رسوم جاهلی آزاد کرد. آن حضرت شانزده سال اول بعثت را در جهت تغییر مبانی فکری و اعتقادی جامعه صرف نمود، چرا که در سایه تغییر جهان بینی، اخلاق و منش اجتماعی مردم نیز تغییر می‌کرد. در سایه دایره‌های شبانه روزی و طاقت فرسای حضرت رسول اعظم - صلی الله علیه و آله و سلم - انقراض عقیدتی، تحولات سیاسی، اجتماعی اخلاقی و اقتصادی، جامعه حجاز مطابق دین اسلام شکل گرفت.

آن حضرت در حجة الوداع در سرزمین غدیر خم امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - را امام و جانشین و ادامه دهنده حرکت اصلاحی و تربیتی خویش معرفی کرد و از مردم برای این امر شهادت گرفت. در ساعات اولیه عروج ملکوتی پیامبر رحمت و مهربانی، برخی از صحابه کبار که شعار قرآن بسندگی محض را دستاویزی جهت بستن درب امامت و ولایت قرار داده

بودند در سقیفه بنی ساعده بذر نفاق و انحراف از آرمان‌ها و پیام‌های رسول مکرّم اسلام کاشتند که ثمرات آن در روزگارانی نه‌چندان دور خودنمایی کرد. تا جایی که برخی از صحابه در سفرهای خارج از شهر نمازهای خود را کامل خواندند و مورد اعتراض مسلمانان قرار گرفتند.

حضرت امیر - علیه‌السلام - بعد از جریان سقیفه با قلبی محزون فرمودند: "آگاه باشید که شما هم‌اکنون دست از رشته اطاعت کشیدید و با زنده کردن ارزش‌های جاهلیت، دژ محکم الهی را بر هم شکستید، درحالی‌که خداوند بر این امت اسلامی بر وحدت و برادری منت گذارده بود که در سایه آن زندگی کنند، نعمتی بود که هیچ ارزشی را نمی‌توان همانند آن تصوّر کرد، زیرا از هر ارزشی برتر و از هر کرامتی والاتر بود. بدانید که پس از هجرت، دوباره چونان اعراب با دشمنی شده‌اید و پس از وحدت و برادری به احزاب گوناگون تبدیل گشته‌اید، از اسلام تنها نام آن و آرایه‌اش جز نشانی را نمی‌شناسید. شعار می‌دهید آتش آری، ننگ هرگز، گویا می‌خواهید اسلام را واژگون و پرده حرمتش را پاره کنید و پیمانی را که خدا برای حفظ حرمت مسلمین در زمین و عامل امنیت و آرامش مردم قرار داده بشکنید"

فاصله زمانی از عصر حضور حضرت رسول (ص) و بی‌ترجهی به‌تقصیه‌ها و تأکیدات پیامبر اکرم (ص)، مردم را گرفتار ضلالت و گمراهی کرد. در این دو زمینه، بی‌ای جهل‌زدایی، عده‌ای بر امواج جهالت مردم سوار شدند و تا می‌توانستند از جهل و نادانی مردم سوءاستفاده کردند تا جایی که حضرت امیر - علیه‌السلام - به جهت مصالح عمومی جهان اسلام سکوت اختیار کردند و بیست‌وپنج سال گذشت. جهل مردم در اندیشه هم‌چنین جهالت عملی آنان، کار را به‌جایی رساند که برای بیدار کردن مردم و ادامه سیر تربیتی و اصلاحی سنت نبوی، سیدالشهدا - علیه‌السلام - و فرزندان و خانواده و یارانش به مسلخ شهادت کشیده شدند. "بذل مهجته فیک لیستنقذ عبادک من الجهالة و حيرة الضلالة"

حضرت ابی‌عبدالله - علیه‌السلام - جانش را در راه خداوند بذل کرد تا بندگان الهی را از

جهالت و سرگردانی گمراهی برهاند، چرا که در چنین زمانی، ارزش‌های اسلامی به نازلترین حد خود رسید و تنها نام اسلام باقی ماند که آن هم به جهت جلب قدرت و نان بود.

حضرت سجّاد - علیه‌السلام - در توصیف روزگار خویش می‌فرمایند: "روزگار ما در میان قوم خود چونان روزگار بنی‌اسرائیل در میان فرعونیان است که پسران را می‌کشتند و دختران را زنده به گور می‌کردند. امروز وضع بر ما به قدری تنگ و دشوار شده است که مردم به سبب اسزاگویی به بزرگ و سالار ما، برفراز متبرها به دشمنان ما تقرب می‌جویند". مسائلی اسلامی آن چنان به ورطه‌ی نابودی سپرده شد که در عصر امام - علیه‌السلام - مردم حتی نماز خواندن را نمی‌دانستند و از اصول حج و دیگر دستورات دینی بی‌خبر بودند، کار به جایی رسید که وقتی یکی از مشهورترین زنان آوازخوان آن عصر به نام "جملیه" سفری به مکه کرد، در طول مسیر، آن چنان از وی استقبال شد که در مورد هیچ مفتی و فقیه و محدث و مفسر و قاضی زاهد سابقه نداشت؛ اما دیری نگذشت آثار و برکات حرکت اصلاح دینی سالار شهیدان حضرت امیرالمؤمنین - علیه‌السلام - در تمامی مناطق بروز و ظهور کرد و خون به ناحق ریخته شده در سرزمین کربلا چونان سیلی خروشان همه خاشاک و کف‌های روی آب را باخود از بین برد و مردم را به دریای آرامش‌بخش سنت نبوی رهنمون کرد.

امروزه به جهت تبیین و تحلیل درس‌ها و عبرت‌های نهضت حسینی و تأثیرات عمیق و بنیادین قیام حسینی - علیه‌السلام - و فرهنگ عاشورا در بسیاری از مسائل و انسان‌های آزاده و نیروبخشی مضاعف جهت مقابله با ظالمان، نظام سلطه با برنامه‌ریزی درصدد آن است تا در رابطه با نهضت سالار شهیدان و تأثیرات فزاینده آن ایجاد شبهه و تشکیک کرده و از روشن بخشی و احیاگری نهضت کاسته و بعد حماسی جریان عاشورا را در محتوا و شیوه و چگونگی عزاداری تحریف نماید و اجازه ندهد تا چهره واقعی اسلام و نهضت حسینی با آن همه زیبایی‌هایی که داشت به جوامع آزادی‌خواه جهان عرضه شود، چرا که تحریف محتوای مجالس عزاداری، تحریف هدف شهادت امام حسین - علیه‌السلام - است.

امام امت معمار کبیر انقلاب اسلامی - رضوان‌الله علیه - فرمودند: "چهره نورانی اسلام را برای جهانیان روشن نمایند که اگر این چهره با آن جمال جمیل که قرآن و سنت در همه ابعاد به آن کرده از زیر نقاب مخالفان اسلام و کج فهمی‌های دوستان خودنمایی نماید، اسلام جهانگیر خواهد شد، پرچم پرافتخار در همه جا به اهتزاز خواهد آمد."

اگر در عصر حاضر که با تلاش‌ها و صرف بودجه‌های کذایی دشمنان اسلام، زمینه تبلیغات سوء - ضد پیروان اهل بیت - علیه‌السلام - و موجبات وهن مکتب تشیع فراهم می‌شود، با تحلیلی واقع‌بینانه از نهضت عاشورا، محتوای مجالس، شیوه‌ها و چگونگی عزاداری، عواطف و احساسات و در کل، معنویت مجالس مدیریت شود و فرهنگ عاشورا، آن گونه که بوده و هست، بدین دلیف به جهانیان عرضه شود، از قدرت اعجاز آمیزی برخوردار خواهد شد که می‌تواند به تمام سلطه در جهان پایان دهد. به تعبیر رهبر فرزانه و حکیم انقلاب اسلامی، امروز، حسین بن علی - علیه‌السلام - می‌تواند دنیا را نجات دهد به شرط آن که با تحریفات چهره او را مغشوس نکند.

نوشته حاضر که به قلم برادر گرامی آقای محقوب علی‌رضایی جاهد سامان یافته است، می‌کوشد تا با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآن و عترت، به خط حسینی و قیام سالار شهیدان - علیه‌السلام - را آسیب‌شناسی نموده و به برخی از تحریفات رسوخ کرده و در محتوا و شکل عزاداری اشاره کند. امید است با دوری از جهل اندیشه‌ای و انگیزه‌های ساخت آسیب‌ها و آفت‌های تهدیدکننده نهضت حسینی - علیه‌السلام - قدمی هر چند کوچک در جهت معرفی چهره جمیل و نورانی اسلام عزیز برداشته شود. ان شاءالله.

شانزدهم اردیبهشت نودوپنج

مصادف با بعثت پیامبر رحمت و مهربانی

دکتر محمدسبحانی یامچی

مراغه

پیشگفتار

برخاستن به موضوعی که ریشه در باورهای دینی و اعتقادی یک امت دارد، ضرورت‌های متعددی را پیش روی انسان قرار می‌دهد و مسئولیت‌های ایجاد شده از آن ضرورت‌ها، دقت نظری ویژه را در امر تحقیق طلب می‌نماید، در حوزه معارف و اندیشه دینی معمولاً برای بررسی یک موضوع، بی‌بست مسایل و مطالب متعددی را مانند مسایل فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی و حتی گاهی مواردی از اصول روانشناسی و اقلیمی را مورد توجه قرار داد. به هم پیوستگی موضوعات و یکپارچگی مطالب در امر تحقیق به قدری مهم و در حصول نتایجی روشن و منطقی بسیار دخیل هستند که عمداً یا سهواً غفلت از هر کدام از آن‌ها صدمات اساسی بر کلیت تحقیق وارد می‌سازند در جایی که موضوعات دینی ارتباط قدرتمندی را با وقایع تاریخی برقرار می‌نماید و تحلیل و بررسی آن‌ها مستلزم مراجعه به اسناد و شواهد تاریخی است، بستری گسترده ایجاد می‌شود که در آن، فرهنگ یک ملت و باورهای قومی و ملی نیز لزوماً بایست مورد توجه قرار گیرند. ارتباط تنگاتنگ بین مبانی دینی با وقایع تاریخی که صبغه دینی دارند به موقع، بررسی و تحقیق، پای تمام عوامل انسانی و اجتماعی را به میان می‌کشند و ابعاد کار را تا لایه‌های درونی تشکیلات اجتماعی یک امت و تمدن گسترش می‌دهند؛ بنابراین احساس می‌شود که تاریخ و وقایع دینی، یک ارگانیزم زنده و فعال است که در بستر زمان در حال خودنمایی می‌باشند و به شرط بررسی صحیح تمام مؤلفه‌ها و عوامل دخیل در آن می‌توان به واقعیت موضوع دست یافت و حقیقت مربوطه را کشف نمود. فرهنگ هر ملت ریشه عمیقی در دل تاریخ دارد و

تأثیر آن بر باورها و اعتقادات مردم به اندازه‌ای مهم است که بی توجهی به آن‌ها موجب سوء برداشت از وقایع می‌شود.

دین مؤثرترین عامل تحولات روحی و اجتماعی، در بستر زمان و حقیقی‌ترین واقعه تحقق یافته در عرصه تاریخ بشری است. در کنار این حقیقت، واقعیت‌های تاریخ که بخش گسترده‌ای از آن‌ها بدست انسان‌های معتقد و دیندار رقم خورده‌اند دوشادوش فرهنگ ملل در بستر زمان سجد عذای هدفدار را تشکیل می‌دهند. مشترکات این دو به قدری متنوع و کثیر است که مطالعه و بررسی همزمان هر دو را ضروری می‌سازد. فرهنگ حاکم بر خاستگاه ادیان و گرایش‌ها و باورها و اعتقادات دینی در میان سایر ملل منجر به اشتراکات بینش دینی و فرهنگی ملی در هر جامعه شده و آثار متنوعی را از خود بروز داده است. مثلاً دین اسلام در میان سیه، ریره‌ی هند، آسیای دور، ایران و ملل غرب در تعامل با فرهنگ‌های متنوع آن سرزمین‌ها، جلوه‌های خاصی از دینداری را به وجود آورده‌اند که ناشی از همین ارتباط متقابل می‌باشد. با نفوذ اسلام در ایران و گرایش اغلب مردم این سرزمین به تشیع علوی و ابراز محبت نسبت به ائمه اطهار (ع) همین تأثیر متقابل به نیکی به نمایش درآمده است. با توجه به این واقعیت کتمان نباید که تأثیر متقابل بین دین و فرهنگ ملی الزاماتی را در بررسی مسائل مربوط به آن‌ها به وجود می‌آورد نگارنده نیز ملزم است در بررسی موضوع موردنظر ملاحظات و دقت عمل لازمه را داشته باشد.

از یک‌سو رشد فزاینده فرهنگ عزاداری در جامعه شیعی ایران و به تبع آن، وزافزون فرامرزی آیین‌های مربوط به این فرهنگ و از سوی دیگر دشواری و تقریباً غیرممکن بودن کنترل محتوایی و ماهیتی آن‌چه که در جریان بوده و بر آن افزوده می‌شود رسالتی را برای اهل نظر ایجاد نموده تا برای بازیابی ماهیت وجودی، اصالت آیین‌ها و محتوای واقعیت‌های جاری در طول تاریخ تلاش‌هایی بنمایند و با تضارب افکار و آراء به نتیجه‌ای مطلوب و در شأن مکتب مقدس اسلام دست یابند. تلاش حاضر در راستای همین احساس وظیفه است تا هرچند گامی کوتاه به پیش برداشته شود.

در این عرصه، موضوعات متنوعی جهت بررسی وجود دارد و اگر قصد بر آن باشد که تمام یا اکثریت موارد مربوطه به بحث کشیده شوند مجالِ فراخ لازم داشته و انرژی خارق‌العاده‌ای را طلب خواهد نمود و لذا کاری که در این تحقیق انجام یافته جهت مشخصی دارد. نوحه و عزاداری چیست و اساساً چه ارتباطی با مکتب اسلام دارد؟ پاسخ به این سؤال آن گونه که به نظر می‌رسد غالب بحث را به ریشه‌یابی‌ها معطوف می‌سازد و اساس کار در ریشه‌یابی، وقایع و حقایق بر این اصل مبتنی است که تمام عوامل مؤثر و دخیل در شکل‌گیری و تثبیت این ماهیت باید مورد دقت و توجه قرار گیرند.

آن چه تاکنون در تلاش‌های انجام یافته در عرصه تحقیق مشاهده می‌شود این است که یک واقعیت دینه‌دار تاریخی که با موضوعی دینی ارتباطی مستقیم یافته، از زمان وقوع یک واقعه عظیم و خاص در سال ۶۱ هجری تا به امروز نقل شده و آیین‌های شکل یافته در بزرگداشت آن واقعه در میان یک ملت به توصیف و تصویر کشیده شده است. تمام این آیین و رسوم به نوعی به بخش‌هایی از جهان‌ناخت ارتباط داده شده‌اند و هر کدام به نوعی بخشی از واقعه را به تصویر کشیده و نقل می‌کنند ولی تاکنون از ریشه‌یابی شکل این مراسمات و ارتباط ماهوی و اساسی آنها با منش و تفکر و آرمان‌های دینی غفلت شده است و تماماً استنادات اثباتی اصالت این امورات به صورت بی‌نامی از منابع تاریخی ماقبل بهره گرفته که به لحاظ تاریخی قدمت حدوداً هزار ساله دارد؛ یعنی بررسی‌هایی که از چه زمانی این مراسم شکل یافته است، از سلسله آل‌بویه به قبل هیچ سند و عنوانی و رسمی از آن را نخواهیم یافت. در همین نقطه است که ماهیت و اصالت مراسم را ابتدایه‌ترین شکل آن تا گسترده‌ترین مراسم کنونی در بوته آزمایش و هویت‌یابی قرار می‌گیرد. تمام مقتل‌نویسان معترف‌اند که وقایع مربوط به تاریخ نهضت امام حسین بن علی (ع) به طور رسمی و گسترده برای اولین بار توسط ابومخنف به رشته تحریر درآمده، ولی متأسفانه در بستر زمان و گذرگاه‌های تنگ و تاریک دوران‌های ستم‌پیشگی امویان، مروانیان و عباسیان چیزی از آن به عنوان کتابی مستقل باقی نمانده است، ولی غالب آن چه که ابومخنف نوشته است در

شرح وقایع اواخر سال شصت و اوایل سال شصت و یک هجری در تاریخ طبری منعکس شده است. از طرفی با دقت در مقتل شیخ مفید که جزو قدیمی‌ترین مقتل‌هاست متوجه می‌شویم که سایر مقتل‌ها که بعد از آن نوشته شده، توسعه قابل توجهی در موضوعات و مشروحات مربوط به واقعه نهضت دارند، این توسعه نقل وقایع غالباً شرح و بسط مقاتل نویسان است بدون آن که شواهدی بر آن باشد و لذا هر آن‌چه که هست شرح مآوِج می‌باشد چه دست‌نویس و چه نادرست! برای پیگیری این موضوع و توجه به ریز مسایل مربوط به این ادعای مزبور، به جدیدترین کتاب منتشر شده به نام تاریخ قیام و مقتل جامع سیدالشهدا (ع) حاصل تلاش جموع نویسندگان تحت نظر آقای مهدی پیشوایی چاپ ۹۴ مراجعه نمود. در جلد دوم این اثر، در بخش پاسخ به سؤالات به نیکی ملاحظه می‌شود که بخش قابل توجهی از منقولات این کتاب جزو اصلی‌ترین باورهای مردم است در بازشناسی اسناد اولیه آن‌ها به دوران‌های حاکمان فوج و قاجار باز می‌گردد و غالباً در سندهای کهن آثاری از آنها نیست.

آن‌چه که در این نوشتار در پی آنیم ریشه‌یابی شکل‌گیری فرهنگی است که در پاسداشت این واقعه بزرگ بوجود آمده و در توجیه مراسمات مربوط به این فرهنگ به گوشه‌هایی از مآوِج جریان در مقاتل استناد شده است. اسناد ما در این کتاب به منابعی می‌باشد که مورد وثوق و اتفاق نظر تمام حق‌طلبان است.

در این کتاب تلاش بر آن است که هویت اصیل یک جریان تاریخی به نام عزاداری و نوحه سرایی به مصایب کربلا و سایر مصایب ائمه شیعه (ع) باز یابی شود و اساساً این پژوهش به شکل و محتوای مراسمات مربوطه کاری ندارد و روال کار مبتنی بر استدلال و منطق دینی است و همین هدف‌گذاری است که ما را به سراغ منابع دست اول برده است که عبارتند از قرآن کریم، نهج البلاغه امام‌المؤمنین علی (ع) و صحیفه سجادیه امام‌العارفین و الساجدین علی بن الحسین (ع) و نهج الفصاحه که شامل بیاناتی از رسول گرامی اسلام، حضرت محمد مصطفی (ص) است.

عشق یک امت به امامی شهید که ماندگارترین صحنه‌های ایشار و خدایرستی را به نمایش گذاشت مورد تعظیم هر انسان دینداری است و لذا در صدق ابراز محبت بسیاری از این مردم شکی نیست، ولی همین محبت باید به معرفتی حقیقی غنی سازی شود تا سنگرهای مکتبی به نیروهایی آگاه تقویت گردد و این امر زمانی محقق خواهد شد که ماهیت و آثار بجای مانده از عملکرد قافله امت مورد توجه قرار گیرد.

ما در این تحقیق به حدی از منابع تاریخی و مقاتل بهره برده‌ایم که در راستای قصد پژوهش ما، در مبنای منابع بلامنازع موردنظر در این پژوهش باشد و لذا آنجایی که استدلال قرآنی و مستندات ربّانی منقول در منابع مطروحه کفایت کند حجت را بالغه شمرده و منقولات منافی با ما رضایا آن براهین محکم را رها ساخته‌ایم.

در این نوشتار ترجمه ثابت قرآن کریم از روی "ترجمه‌ی روشنگر قرآن کریم" استاد کریم زمانی، چاپ انتشارات علمی و فرهنگی، سال ۱۳۸۹ برداشت شده است و نهج البلاغه‌ای که مورد استفاده قرار گرفته ترجمه و شرح مرحوم فیض الإسلام است. این نسخه در ترتیب و شمارگان خطبه‌ها و نامه‌ها و حکمت‌ها با بعضی از ترجمه‌ها در مواردی، اندکی مغایرت دارد و لذا خوانندگان گرامی در مراجعه به اسناد در سایر ترجمه‌ها به این مغایرت در ترتیب دقت بفرمایند.

شایسته است تمام همراهی‌ها و مساعدت‌های درخشان بزرگوار را ارج نهاده، از راهنمایی‌هایی که در طول پژوهش داشته‌اند، سپاسگزاری بعمل آورم.

"سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا"

منزهی تو، نیست ما را دانشی جز آنچه تو آموختی. (سوره بقره، آیه ۳۲)